

Етапи адаптації здобувачів освіти до нових умов навчання

**Підготувала:
куратор групи
ЛС2/20
Бузажи І.О.**

1.1 Форми та види соціальної адаптації здобувачів освіти-першокурсників

- Проблема адаптації порушується стосовно нових, незнайомих для індивіда ситуацій, які мають для нього істотне чи навіть життєво важливе значення.
- Неадаптованість проявляється в неадекватному розумінні ситуації, у способі дій, який підвищує несприятливість та загрозливість ситуації.

Першокурсники мають труднощі в засвоєнні знань тому, що у них не сформувалися такі риси особистості як:

- готовність до навчання,
- здатність навчатися самостійно,
- контролювати і оцінювати себе,
- володіти своїми індивідуальними особливостями пізнавальної діяльності,
- вміння правильно розподілити свій робочий час для самостійної підготовки.

АКТИВНУ

суб'єкт прагне впливати на середовище з метою його зміни (наприклад, зміни цінностей, форм взаємодії і діяльності, які він повинен засвоїти)

Пасивну

суб'єкт не прагне до такого впливу і зміни.

Соціальна адаптація студентів поділяється на такі види:

Професійну

приспосування до характеру, змісту, умовам і організації навчального процесу, формування навичок самостійності в навчальній і науковій роботі

Соціально-психологічну

приспосування особистості до групи, взаємовідносин в ній, формування власного стилю поведінки

При цьому соціально-психологічна адаптація являє собою оволодіння особою ролі під час входження в нову соціальну ситуацію – це конкретний процес соціалізації.

**Формальна
адаптація**

стосується пізнавально-інформаційного пристосування студентів до нового оточення, до структури вищої школи, до вимог і своїх обов'язків

**Соціальна
адаптація**

процес внутрішньої інтеграції груп студентів-першокурсників і інтеграція цих груп зі студентським оточенням в цілому

**Дидактична
адаптація**

стосується підготовки студентів до нових форм і методів навчальної роботи у вищій школі

Успішність соціальної адаптації залежить від характеристики середовища і суб'єкта.

Більшість дослідників стверджують, що адаптацію можна розглядати як складову соціалізації і як її механізм.

Отже, соціалізація постає як єдність адаптації та активності особистості: засвоєння норм і цінностей соціального середовища відбувається у взаємозалежності і взаємозв'язку з активністю індивіда.

1.2. Навчальна діяльність, як основний чинник соціалізації здобувачів освіти - першокурсників

- Навчальна діяльність – лише одна з багатьох сторін життя здобувача освіти. У період здобування вищої освіти молода людина продовжує свій особистісний ріст, зіштовхуючись із багатьма проблемами, пов'язаними з початком дорослого життя: нове середовище ровесників і дорослих, перегляд уявлень про себе, необхідність заробітку, можливий переїзд до іншого міста, проживання в гуртожитку тощо.

- ❖ Порушення проблеми соціально-психологічної адаптації першокурсника у вищому закладі освіти є обумовленим реально існуючими проблемами.
- ❖ Адаптацію до нових умов навчання у вищому закладі освіти проходять, у тій чи іншій формі, всі першокурсники. Проте цей процес не відбувається автоматично.
- ❖ Процес навчання є підпорядкованим багатьом факторам, і не всі вони сприяють успішній адаптації.

Таким чином, можна вести мову про успішну і неуспішну адаптацію

Неуспішна адаптація

дозволяє студенту адекватно орієнтуватися в ситуації, але не надає можливості більш-менш вираженої самореалізації у рамках освітнього закладу

Успішна адаптація

надає значні можливості реалізувати свій потенціал в умовах навчання у вищій школі і, крім того, отримати потенційні можливості для майбутньої соціальної реалізації

Очевидно, успішна адаптація до умов навчання залежить від вибору певної стратегії навчальної діяльності і напрацювання операційних механізмів для її здійснення.

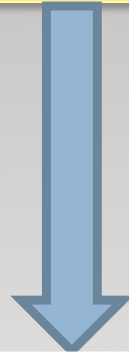
Вміння реалізувати себе в багатьох формах діяльності, передбачених у вищому закладі освіти, і визначають адаптованість до студентського життя.

Можна запропонувати, як модель, таку типологію стратегій поведінки в ситуації навчання, яка визначаються уже після першої сесії:

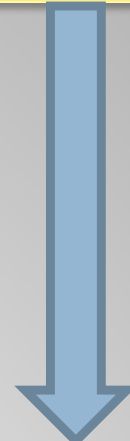
Модель типології стратегії поведінки в ситуації навчання

I тип
соціальна
бажаність

II тип
шлях
найменшого
опору

III тип
навчання "для
себе"

I ТИП

Для типу характерна так звана зовнішня мотивація навчання, виражене прагнення до схвалення з боку референтної групи (це, як правило, "відмінники"). У представників цього типу проявляється залежність від думки батьків, викладачів, одногрупників; зокрема від їхньої думки про інтелектуальні можливості та потенціал студента. В такому випадку оцінка, отримана на екзамені чи семінарі, грає роль статусного показника. Тому оцінки для даного типу - засіб самоствердження; їм надається велике значення. У даного типу особистості досить часто спостерігається підвищена тривожність, низька стресостійкість, швидке виснаження під час сесії. Студент затрачає багато часу на навчання, але в результаті його знання досить часто виявляються не насиченими особистісним сенсом

II тип

Протилежний. Він досить швидко помічає, що систематична робота вимагає багатьох зусиль, а диплом можна отримати і без них. Представник даного типу відмовляється від боротьби за високі оцінки, демонструючи свою байдужість, незалежність від них. Прихильники такої стратегії, як правило, тісніше спілкуються між собою і протиставляються першому типу, вважаючи себе більш дорослими і незалежними. Система навчання викликає у них критику і відторгнення. Дехто реалізує себе у позанавчальній діяльності, а дехто протягом п'яти років навчання фактично перебуває у «опозиції» вищого навчального закладу. Такі студенти не використовують своїх можливостей та гають час, і переживають фрустрацію, але звинувачують в цьому перш за все систему навчання.

ІІІ ТИП

Для цього типу притаманна внутрішня мотивація навчання і обумовлений цим прагматизм. На відміну від першого і другого типів, він, як правило, вже має відносно реалістичні життєві плани. Навчання у вищому закладі освіти для студента даного типу - не самоціль і не черговий період соціалізації, а необхідність, визначена життєвими перспективами. Тому він зорієнтований на максимальне використання часу навчання, реалістично оцінює свої можливості, він зосереджений на отриманні реальної користі від навчання. Для цього типу не характерна конформність; досить часто він тримається на певній дистанції від групи і зберігає з нею нейтральні стосунки. Знання, які він отримує, мають особистісний сенс і пов'язані з мотиваційно-особистісними структурами.

Можна припустити, що вибір стратегії є результатом кількох основних факторів:

- суб'єктивного відображення наявних умов студентського буття;
- інтелектуального та соціального потенціалу особистості;
- адаптаційної мобільності як особистісної риси;
- мотивації навчання, зокрема мотивації вступу до вищого закладу освіти.

Іншим важливим фактором адаптації є ставлення до навчання, слід відзначити такі труднощі, які спостерігаються у студентів першого курсу:

- невміння планувати час,
- надмірне навантаження,
- нестаток необхідної літератури,
- невміння працювати з першоджерелами,
- незадовільна підготовка, отримана в школі

Висновок:

профілактику складнощів адаптаційного процесу доцільно було б проводити у випускних класах шкіл. Це міг би бути тренінг адаптаційної мобільності, спрямований на підвищення чутливості до змін, установки сприймати нові умови життя без стресу, здатності швидко змінювати свою поведінку

2.1. Особливості соціально-психологічної адаптації першокурсників

Суть соціально-психологічної адаптації:

I. Процес і результат активного пристосування індивіда до видозміненого середовища за допомогою найрізноманітніших інтеріоризованих соціальних засобів (дій, вчинків, діяльності)

II. Компонент дієвого ставлення індивіда до світу, провідна функція якого посягає в оволодінні ним відносно стабільними умовами й обставинами свого буття.

III. Складову осмислення і вирішення типових, переважно репродуктивних завдань і проблем шляхом соціального прийняття чи ситуативно можливих способів поведінки особистості, що конкретно виявляються в наявності таких психологічних феноменів як оцінка розуміння і прийняття нею навколишнього середовища і самого себе

Спираючись на критерії ступеня адаптації між цілями і результатами діяльності особистості, є об'єктивні підстави чітко розмежувати три різновиди показників адаптативних процесів:

адаптативність	<i>як справжня або відносна гармонійність між суб'єктивними цілями і кінцевим результатом, яка супроводжується позитивним ставленням (оцінкою, розумінням, прийняттям тощо)</i>
неадаптивність	<i>як більшою чи меншою мірою усвідомлена відповідність між цілями і результатами діяльності, яка породжує амбівалентні почуття й оцінки, але яка не справляє психотравмуючого впливу на особистість</i>
дезадаптивність	<i>як певна дисгармонія між цілями та результатами, яка є джерелом психічної напруги (стрес, психічний зрив, шок, паніка і таке інше). Внутрішнього дискомфорту і нестабільності перебігу психічних процесів (страх, депресія, фрустрація тощо)</i>

Висока освоєність оточення та швидкі темпи перебудови внутрішнього світу підлітка об'єктивується, як правило, в адекватній адаптаційній взаємодії.

Значні ускладнення вузівського середовища, що відбуваються за короткий відтинок часу та якісні зміни у психічному світі першокурсника, пов'язані з особливостями юнацького віку, породжують в нього особистісну неадаптованість, а часом й дезадаптованість.

Урахування названих проявів у системі вихованої роботи з першокурсниками вищого закладу освіти дозволяє оптимізувати процес входження вчорашніх абітурієнтів у нові соціальні умови, забезпечує успішне виконання ними основних видів діяльності.

Причини проявів психологічної дезадаптації

Основні симптоми психологічної дезадаптації проявляються:

- У підвищенні показника емоційного збудження, тривожності, нейротизму;
- Зниженні комунікабельності, емоційної стійкості, самоконтролю, соціальної сміливості;
- Появі почуття неповноцінності у стосунках із товаришами, викладачами, батьками, а в поведінці в цілому – надмірна сором'язливість;
- Зниженні успішності, недостатній увазі й зосередженість на парах;
- Скаргах на погане самопочуття, сон; втраті інтересу до навчання.

Внаслідок цих проявів розвиваються:

- непродуктивні форми реагування;
- симптоми порушення поведінки;
- емоційні розлади різного ступеня.

- **Основна причина дезадаптації**

полягає у неузгодженості між інтелектуальним, творчим, особистісним потенціалом здобувача освіти, з одного боку, і можливостями його реалізації, з іншого.

- **важливою причиною** дезадаптаційної

поведінки здобувачів освіти до умов навчання у закладі вищої освіти є відмінності шкільного та студентського колективів, а також проблеми спілкування та вміння налагоджувати контакти в цілому, відсутність професійних мотивів.

Для роботи по успішній адаптації здобувачів освіти необхідно враховувати наступне:

- 1) у навчальному процесі ширше використовувати творчі проблемні методи навчання і виховання, прищеплювати практичні навички, любов до майбутньої професії;
- 2) взяти під контроль випадки вибуття студентів із навчального закладу, аналізувати при цьому причини відсіву;
- 3) соціально-психологічній службі надавати кваліфікаційну допомогу по вивченню проблем, пов'язаних з адаптацією студентів;
- 4) вдосконалювати систему заохочень відмінників навчання

Успішність процесу соціалізації та професійного становлення майбутніх спеціалістів залежить від рівня організації соціальної роботи у студентському середовищі, яку можна проводити через функціонування студентських соціальних служб.

Такі структурні утворення безпосередньо на території вищого навчального закладу є однією із альтернативних форм надання соціальної допомоги здобувачам освіти за формулою:

«Не бути пасивним учасником чи спостерігачем, а самому вчитися вирішувати власні проблеми».

3.1. Процес адаптації першокурсників до нових умов навчання у ВНЗ

Адаптація здобувачів освіти до навчального процесу у вузі включає цілий ряд аспектів, за якими стоять різні зони труднощів, з якими доводиться їм стикатися на початковому етапі навчання у вузі.

Три головних аспекти адаптації першокурсника

Дидактичний	<i>пов'язаний з пристосуванням до нової дидактичної ситуації, що відрізняється від шкільної формами та методами організації навчального процесу. Ця новизна і пов'язані з нею труднощі створюють свого роду дидактичний бар'єр, який треба подолати. Головними труднощами даного аспекту є зростання обсягу та складності навчального матеріалу, збільшення питомої ваги самостійної роботи, а також невміння працювати самостійно, планувати та розподіляти свій час та інше</i>
Професійний	<i>передбачає формування любові до обраної спеціальності, поступове набуття професійних умінь і навичок</i>
Соціально-психологічний	<i>пов'язаний з труднощами в засвоєнні нових соціальних норм, встановленні та підтриманні студентом певного соціального статусу в новому колективі і т. ін.</i>

3.2. Стереотипи пізнавальної діяльності, які ускладнюють процес соціальної адаптації

1. Ці труднощі проявляються вже у процесі сприйняття і осмислення студентами матеріалу, який вивчається. У школі основна робота з осмислення нових знань відбувається на уроці під керівництвом вчителя з використанням різноманітних методів, що полегшують процес навчання. А домашня робота учнів зводилася головним чином до повторювання і завчання матеріалу. Школяру, що виробив стереотип режиму навчальної діяльності на уроці, доводиться з перших днів переборювати його в вузі.

2. Вплив стереотипів шкільного навчання значною мірою виявляється в організації навчальної роботи з повторення і закріплення матеріалу. Система шкільного навчання побудована таким чином, що пояснення нового матеріалу та його закріплення поєднуються в одне ціле самою структурою уроку. У вузі ж синхронність між повідомленням нових знань та їх закріпленням більшою мірою відсутня. Крім того, викладення матеріалу під час лекції і його закріплення на практичних або семінарських заняттях часто розділені тривалим проміжком часу. Тому у вузі робота з осмислення й засвоєння теоретичного матеріалу, що викладається в лекції, повинна синхронізуватися з процесом самостійної позааудиторної роботи і супроводжуватися його глибоким осмисленням і самоконтролем. Від того, наскільки правильно організовується ця робота, залежить глибина й міцність знань студентів.

3. Специфіка вузівського навчання багато в чому зумовлена відсутністю систематичного поточного контролю за якістю засвоєння знань. У середній школі, як відомо, контроль за навчальною роботою та засвоєнням виучуваного матеріалу здійснюється на кожному уроці. У вузі ж, де немає щоденної перевірки знань, випускники шкіл отримують в цьому відношенні більшу свободу дій. Відбувається різка зміна, а точніше руйнування, тих стереотипів відношень з викладачами, які роками склалися в середній школі. Відчуваючи себе достатньо вільними від педагогічного контролю, багато першокурсників підмінюють регулярну роботу з засвоєння знань епізодичними, безсистемними заняттями, що веде до відставання. Така система навчальної роботи не забезпечує належної підготовки студентів.

4. Надзвичайно важливе значення для успішного навчання в вузі має правильна організація самоосвітньої роботи студентів з розширення та заглиблення своїх знань. Навчальні заняття у вузі, зокрема лекції, мають по відношенню до процесу засвоєння знань лише установчий, орієнтуючий характер. Лекція відіграє роль чинника, що спрямовує самостійну творчу діяльність студентів, і її не можна розглядати як головне джерело знань. Студентам необхідно самим активно здобувати знання різними шляхами: працювати з підручником, додатковою літературою, науковими першоджерелами і т. ін. Проте цих навичок майбутні студенти в школі не здобувають. Додаткова література, що вивчається школярами, складається лише із невеликої кількості першоджерел. Саме цим можна пояснити невміння більшості випускників самостійно працювати над поглибленням і розширенням своїх знань.

3.3. Адаптація до обраної професії – основний аспект соціалізації студентів-першокурсників

У студентів-першокурсників, водночас відбувається процес адаптації до обраної професії.

- Оволодіння навичками навчання і перше ознайомлення з професією- найважливіші чинники в процесі адаптації.
- Правильно обрана професія - неодмінна умова успішної адаптації студентів молодших курсів. Адже, якщо вибір професії невдалий, тобто не відповідає ні здібностям, ні зазіханням особистості, адаптація не буде оптимальною

Профорієнтаційна робота на першому курсі надзвичайно важлива. Якщо належна профорієнтація не проводиться, то це є однією з головних причин того, що у студентів формується негативне ставлення до обраної ним професії.

3.4. Роль академічної групи у соціалізації першокурсників

Важливу роль у процесі соціально-психологічної адаптації відіграє студентська академічна група. Взагалі група є одним з найбільш вирішальних мікросоціальних факторів формування особистості, а також одним з найбільш дієвих засобів виховання. Тут відбувається трудове, ідейне і моральне виховання, формуються колективістські риси особистості студента

Характерною особливістю первинного вузівського колективу є те, що коли учні стають студентами, вони потрапляють у середовище, де ніхто нічого не знає один про одного і де навіть підлітки, які в класі були "ізгоями", можуть проявити свої здібності та зайняти певний статус у групі.

В процесі становлення колективу велике значення мають такі соціально-психологічні явища, які значно впливають на адаптацію першокурсника в ньому:

- самоствердження,
- суспільна думка,
- колективні настрої,
- традиції і таке інше.

Велике значення має самоствердження особистості в новому колективі, тобто її прагнення зайняти та утримувати в системі психологічних відносин в колективі певну позицію, яка б забезпечувала даній особистості повагу, визнання, довіру, підтримку з боку інших членів колективу.

Прагнення до самоствердження у новоствореній групі здобувачів освіти може призвести до боротьби між її членами за лідерство. В такому випадку психологічно скрутно доводиться тому першокурснику, який звик бути лідером у школі, а в студентському колективі не виграв цієї боротьби. Такий підліток може почувати себе відторгнутим, обмеженим в життєдіяльності колективу.

Причиною виникнення такої проблеми є те, що людина не може одразу отримати той статус у групі, який був у шкільному класі, її прагнення отримати бажаний статус не співпадає з бажанням групи.

Іншим елементом психології колективу, що впливає на адаптацію першокурсника в ньому, є суспільна думка.

Вона впливає на особистість, всю групу, на формування її звичаїв, традицій, інтересів, норм. Вона виявляється в формі оцінки, бажань, засудження чи схвалення, вимоги і т. ін.

Дуже важливо, щоб академічна група була щодо кожного з її членів референтною.

Значну допомогу здобувачам освіти у подоланні труднощів, багатьох з яких можна уникнути, має надавати педагог-куратор. Головне його завдання - створення згуртованого колективу групи, формування майбутнього спеціаліста.

Висновок:

всі сторони процесу адаптації є дуже важливими для нормальної діяльності здобувача освіти у вузі. Тому з перших днів навчання їм повинна надаватися допомога, спрямована на подолання труднощів, що виникають в усіх аспектах адаптації.

Отже, процес адаптації можна розподілити наступним чином:

- У сфері діяльності адаптація - це засвоєння нових видів діяльності, а головне - це пристосування, усвідомлення і засвоєння головного виду діяльності - творчості в системі навчання обраній спеціальності.
- У сфері спілкування адаптація розглядається з боку її розширення, включення нових видів (самостійність у виборі мети спілкування, відсутність жорсткого родинного контролю).
- Врешті-решт адаптація - це визнання тих необхідних змін, які відбуваються у самосвідомості особистості в процесі засвоєння нових видів діяльності і спілкування.

Виходячи з найважливішої сфери становлення особистості, основний зміст процесу адаптації здобувачів освіти молодших курсів, можна визначити таким чином:

- 1) нове ставлення до професії;
- 2) засвоєння нових навчальних норм, оцінок, способів й прийомів самостійної роботи та інших вимог;
- 3) пристосування до нового типу навчального колективу, його звичаїв та традицій;
- 4) навчання новим видам діяльності;
- 5) пристосування до нових умов побуту у гуртожитку, до нових зразків "студентської" культури, нових форм використання вільного часу.

*Хай оживає істина стара:
людина починається з добра.*

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ !

